

04.01.2020 KL. 07:25

Videnskabeligt opgør med den hidtidige forherligelse af Kaj Munk

Anker Gemzøe og Mogens Pahuus' gesamtwerk kan varmt anbefales.

De to forfattere er mindre interesseret i det biografiske, det er de kunstneriske kvaliteter hos Munk (tv.), der er omdrejningspunktet. Igennem diskussionen af det æstetiske formår Gemzøe og Pahuus at gøre op med det meste af Kaj Munk-forskningen. Det kan se gelinde ud, men der er pondus i sagligheden. Arkivfoto: Tage Christensen

ERIK SVENDSEN

FAGLITTERATUR
KAJ MUNKS DIGTNING OG LIVSSYN
ANKER GEMZØE & MOGENS PAHUUS
398 sider, 299 kr.
Aalborg Universitetsforlag

Dramatikeren og præsten Kaj Munk var en mere end betydningsfuld forfatter i mellemkrigstiden, og berømmelsen blev ikke mindre, da han blev likvideret af nazisterne i 1944. Måske lidt paradoksalt, fordi Munk selv havde sympatier med Mussolini og Hitler, indtil besættelsen tvang den konservative præst til at genfortolke den erklærede nationalisme. Hvis man skulle have glemt det: Det var Munk, der skrev det smukke digt "Den blaa anemone" (1943), og herostratisk berømt er det magiske drama "Ordet" (1925, opført 1932 og siden filmatiseret af Dreyer).

Vi har at gøre med en kanonisk forfatter. Men ingenlunde en afklaret og egalt skrivende forfatter. Som litteraten Anker Gemzøe og filosofen Mogens Pahuus pointerer i deres meget grundige, informative og på mange måder vellykkede bog, så var Munks forfatterskab stærkt svingende i kvalitet – ud over at det var politisk diskutabelt. Medmindre man sympatiserer med fascisme og den yderste højrefløj.

I kraft af forfatterskabets gennemslagskraft og Munks kranke skæbne blev forfatteren Munk sakrosankt. Den konservative politiker og litterat Per Stig Møller er én blandt mange, der har forsvaret, hvis ikke ligefrem forherliget, Kaj Munk. Gemzøe og Pahuus går imidlertid i rette med de hidtidige udlægninger, og deres argumentation er lødig og præcis. De to er ganske enkelt bedre tekstlæsere, end forgængerne er, og på den konto viser de, at Munks tekster kan være klogere end deres ophavsmand. De to forfattere er mindre interesserede i det biografiske, det er de kunstneriske kvaliteter hos Munk, der er omdrejningspunktet. Igennem diskussionen af det æstetiske formår Gemzøe og Pahuus at gøre op med det meste af Kaj Munk-forskningen. Det kan se gelinde ud, men der er pondus i sagligheden.

Suveræn er f.eks. en metrisk analyse af det historiske drama "Cant" (1931), der dokumenterer, at de hidtidige analyser misser en afgørende pointe, nemlig at Munk subtilt veksler mellem blankvers og Nibelungen-verset. Meget er yderst overbevisende, f.eks. at Munks dramaer igen og igen er bygget op om modsætninger mellem et styrkeideal (den stærke autoritet) og et godheds- og kærlighedsideal. De to svinger imidlertid ikke altid sammen, ligesom nationalisme og kristendom kan trække i hver sin retning, fordi den sidste i princippet må rumme en international fordring.

Kaj Munks digtning og livssyn

Anker Gemzøe og Mogens Pahuus

AALBORG UNIVERSITETSFORLAG

Gemzøe og Pahuus er stærke i udlægningen af det digteriske, ikke mindst er det en fornøjelse at følge den detektiviske evne til at spore litterære forlæg, som Munk gør brug af. De er derimod i mine øjne ikke altid helt skarpe i diagnosticeringen af Munks livssyn. Analyserne ville være blevet mere nuancerede, hvis man f.eks. havde trukket på den vifte af livs- og menneskesyn, som man finder i David Budtz Pedersens antologi ”Kampen om mennesket” (2018). Gemzøe og Pahuus funderer rigtigt udlægningerne af Munk i en bred historisk kontekst; ikke desto mindre ville analyserne have været endnu stærkere, hvis man konsekvent havde anskuet Munk som tilhørende konservatismen. Man kunne her f.eks. finde inspiration i historikeren Christian Egander Skovs bog ”Konservatisme i mellemkrigstiden” (2016).

Men det skal ikke skille os ad: Hvis man vil læse en overbevisende nyvurdering af et væsentligt forfatterskab i det 20. århundredes danske kultur, kan Gemzøe og Pahuus’ gesamtwerk varmt anbefales.